

Juha Leppänen
Julia Jousilahti
Demos Helsinki
3.10.2017

LAUSUNTO EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE

Asia: VNS 6/2017 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa Jaettu ymmärrys työn murroksesta

Teema: Kommentteja erityisesti luvun 3.3. ”Toimeentulon muutos” osalta.

Demos Helsinki kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Demos Helsinki on tehnyt yli 12 vuoden ajan tutkimusta ja konsultointia työn muutokseen ja yhteiskunnalliseen kuulumisen tunteeseen liittyen. Lisäksi olemme kuluneen vuoden aikana julkaisseet useita ulostuloja teemaan liittyen, joista haluamme tuoda erityisesti seuraavat julkaisut esiin:

- Työ2040-skenaariotutkimus: [Työ-2040-Skenaarioita-työn-tulevaisuudesta](#)
- Demos Helsingin ja Sitran yhteisessä Seuraava Erä -hankekokonaisuudessa erityisesti tekstit Ylös kuopasta (<https://www.sitra.fi/julkaisut/uuden-ajan-tyo-ja-toimeentulo/>) ja Perustulo ja uusi universalismi (<https://www.sitra.fi/artikkelit/perustulo-ja-uusi-universalismi/>)

Tähän työhön pohjautuen esitämme lausuntonamme seuraavaa.

Tulevaisuusselonteon luvussa 3.3 ”Toimeentulon muutos” käsitellään mahdollisuutta, jossa yksilön toimeentulo pirstaloituu ja rakentuu useista puroista. Selonteossa sanotaan

Ihminen tarvitsee uudenlaisia, merkityksellisiä tapoja tulla toimeen ja uudenlaisia turvaverkkoja pirstoutuvan toimeentulon tueksi; toimeentulon ja tuottavuuden polarisaatiokehitykseen täytyy kiinnittää erityistä huomiota

Tekemämme työn perusteella **haluamme korostaa tulevaisuusselonteossa tunnistetun mahdollisen kehityskulun perustavanlaatuisia seurauksia** yhteiskunnallisille instituutioillemme sekä erityisesti sosiaaliturvajärjestelmällemme.

Teollinen vallankumous sai 1800-luvun alussa aikaan noin 50 vuoden katkoksen reaalityulojen kehitymisessä, jolloin suuret teknologiset harppaukset **kasvattivat työn tuottavuutta merkittävästi, mutta eivät lisänneet suurten ihmisjoukkojen toimeentuloa**¹. On hyvin mahdollista, että olemme nyt samankaltaisessa tilanteessa: Yksittäisten yritysten taloudellinen menestyminen ja palkkojen erkaantuminen jatkuu useita vuosikymmeniä eli reaalityulojen kehitys jää heikoksi. Teollisen vallankumouksen luoma keskiluokka näyttää jo nyt taantuvan globaalisti, kun automatisaatio ja digitalisaatio korvaavat manuaalisten rutiinitöiden lisäksi nyt myös kognitiivisia rutiininomaisia tehtäviä, siis myös valkokaulusasiantuntijoiden töitä. Olennaista ei ole työpaikkojen syntyminen tai häviäminen, vaan se, että digitalisaation myötä iso osa nykyisestä työstä muuttaa muotoaan esimerkiksi pirstalemaisemmaksi, mikä puolestaan haastaa nykyisiä yhteiskuntamallia.

On oleellista ymmärtää, että edessä oleva työn murros voi olla yksilön näkökulmasta musertavan pitkä, pahimmillaan lähes työuran mittainen. Se luo toivottomuutta. Työpaikkojen syntyminen käy yhä hitaammaksi, koska samaan aikaan kolme muutosilmiötä globalisaatio, digitalisaatio ja väestön ikääntyminen muuttavat (länsimaaisia) yhteiskuntia. Meidän pitää löytää uusi lupaus hyvinvoinnista ja toimeentulosta sekä todennäköisesti luoda kokonaan uusia instituutioita²: Voidaan perustellusti sanoa, että teollisen vallankumouksen hyödyt alkoivat jakautua tasaisemmin vasta erilaisten sosiaalisten innovaatioiden, kuten sosiaaliturvajärjestelmien, poliittisten puolueiden ja ammattiliittojen synnyn myötä. **Tarvitsemme nyt vastaavasti uusia rakenteita ja toimintatapoja vastataksemme nyt käynnissä olevaan murrokseen.**

Lähi vuosien politiikka on ratkaisevan tärkeää sille, pysyvätkö yhteiskuntamme koossa. Perinteisten ratkaisumallien juuret ovat vahvasti kiinni teollisen palkkatyöyhteiskunnan ja kansallisvaltioiden rakenteissa. Nyt on kuitenkin löydettävä uusia tapoja luoda arvoa ja sitä kautta toimeentuloa. Palkkatyöhön kannustamisen ohella on varmistettava, että ihmiset ylipäänsä ohjautuvat toimintaan, joka synnyttää uutta ja luo tekijälleen merkitystä ja arvokkuutta.

Perustulo on mahdollinen ratkaisu, mutta vain yksi osa kokonaisuutta, joka koostuu monenlaisista reformeista. Tarvitaan **uusia yhteiskunnallisia toimintatapoja ja kenties jopa instituutioita**. Seuraavat ovat esimerkkejä alueista, joilla reformeja tarvitaan:

- 1) Sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuudistus,
- 2) Työeläkejärjestelmän muutokset,
- 3) Kansalaisyhteiskunnan roolin vahvistaminen merkityksellisyyden vahvistajana.

¹ <https://www.sitra.fi/julkaisut/uuden-ajan-tyo-ja-toimeentulo/>

² <https://www.sitra.fi/artikkelit/perustulo-ja-uusi-universalismi/>

Tämä työ pitää käynnistää heti, jotta emme menetä kokonaista sukupolvea, kuten tapahtui ensimmäisen teollisen vallankumouksen yhteydessä.

Lisätietoja:

Juha Leppänen, juha.leppanen@demoshelsinki.fi, 040 7006585